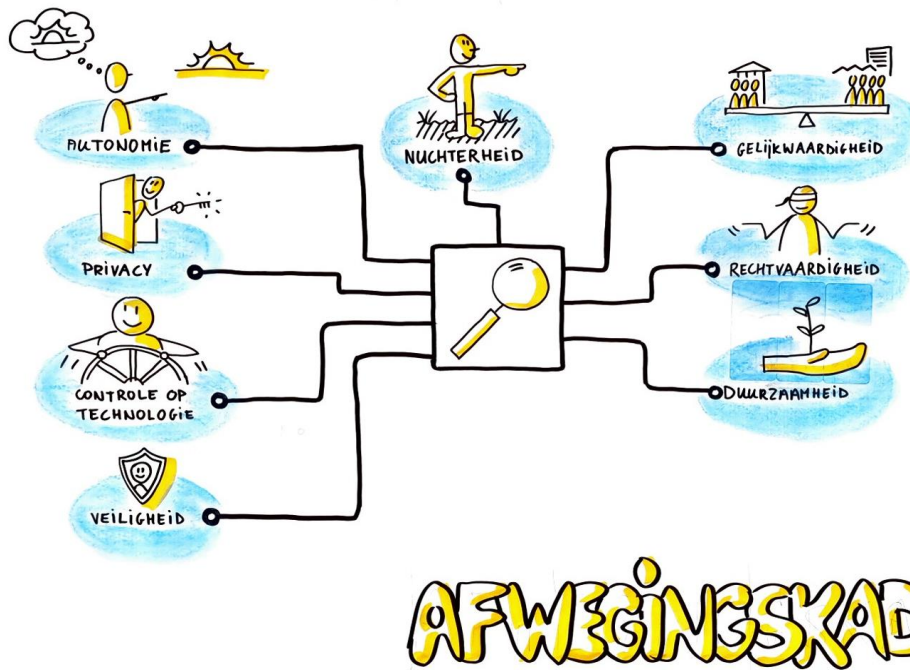

Bijlage raadsvoorstel – Ethisch afwegingskader

Deze publieke waarden vormen de basis van het ethisch afwegingskader. Ze zijn het vertrekpunt van het gesprek van de ethische commissie en het interne ethisch team van de organisatie. Het zijn waarden die vaak terugkomen in discussies over het gebruik van data en technologie. De keuze voor deze waarden is gebaseerd op onder andere onderzoek van het Rathenau Instituut, internationale onderzoeken, ervaringen van Filosofie in Actie en afwegingskaders van andere gemeenten. Dit is een eerste versie van het waardenkader, en zal gezamenlijk worden doorontwikkeld.

Nuchterheid – de gemeente laat zich niet meeslepen door hypes. Ze kijkt nuchter naar wat er nodig is en durft nieuwe oplossingen kritisch te bevragen. De gemeente is daarbij niet bang om dingen anders te doen.

In de Groninger Digitale Ambitie is dit als volgt omschreven: *We zijn met innovaties op technologisch gebied terughoudend als er onzekerheid is of rechtmatige vragen zijn over veiligheid, maatschappelijke of persoonlijke gevolgen, nut en noodzaak en duurzaamheid van de oplossing. Niet elke innovatie blijkt een verbetering te zijn.*

- Wat belooft de technologie te doen? Hoe weten we of dit ook klopt? En hebben we genoeg expertise om dit goed in te kunnen schatten?
- Is er momenteel veel 'hype' rondom deze technische oplossing of deze manier van werken?
- Kan dit vraagstuk ook op een andere manier opgelost worden? En zo ja, hoe dan? Zijn er bijvoorbeeld niet-technische oplossingen die ook zouden kunnen werken?

Autonomie – de vrijheid om vrij van invloed of dwang, onbevangen je leven vorm te geven

- In hoeverre worden Groningers beperkt in de mate waarin ze zelf kunnen bepalen hoe ze hun leven leiden?
- In hoeverre worden Groningers geraakt in hun vermogen om die vrijheid tot uiting te brengen?
- In hoeverre worden Groningers mogelijk beperkt in hun (beleving van) vrijheid, bewegingsvrijheid of vrijheid of samen te komen?
- In hoeverre heeft dit project of deze technologie invloed op het gedrag en het gevoel van vrijheid van Groningers in de openbare ruimte?

Privacy – Groningers worden niet aangetast in hun persoonlijke levenssfeer.

- Hoe wordt de privacy van Groningers gewaarborgd?
- In hoeverre worden Groningers geraakt in hun persoonlijke levenssfeer?
- In hoeverre zijn data herleidbaar tot personen?
- Hoe kunnen we vormgeven aan privacy by design? In hoeverre is dit al toegepast?
- In hoeverre wordt privacy als grondrecht geraakt?

Controle op technologie – Groningers mogen er op vertrouwen dat de gemeente grip heeft op de gebruikte technologie, en hebben zelf grip waar mogelijk.

- Op welke manier heeft de gemeente de mogelijkheid om (bij) te sturen op deze oplossing?
- Hoe zien de datastromen eruit? Hoe worden de data opgeslagen, hoe heeft de gemeente de regie op deze data georganiseerd?
- Is er sprake van een samenwerkingsverband, waarbij data worden uitgewisseld met andere overheden of maatschappelijke partijen? Zo ja, welke afspraken zijn onderling gemaakt over goed gebruik van data? Welke regie hebben wij over eventueel gebruik van 'onze' data door deze derden?
- Hebben Groningers inzicht in het gebruik van data? Wat kan gedaan worden om dit te organiseren of te verbeteren?
- Hebben Groningers inzicht in hoe en waarom deze technologie wordt ingezet? Wat kan gedaan worden om dit te organiseren of te verbeteren?
- Tot op welke hoogte is het mogelijk om transparant te zijn over wat er gebeurt met de data? Hoe organiseer je deze transparantie?

Veiligheid – Groningers voelen zich veilig in de gemeente.

- Op welke manier is het project van invloed op (het gevoel van) veiligheid van Groningers?
- In hoeverre heeft het project invloed op de openbare orde?

- In hoeverre heeft het project invloed op de fysieke veiligheid?
- Hoe garandeer je dat de data veilig en vertrouwelijk gebruikt en opgeslagen worden?
- Wat zijn in dit project de cybersecurityrisico's?

Gelijkwaardigheid – Groningers hebben dezelfde rechten en worden op dezelfde manier behandeld.

- Hoe verandert de machtsverhouding tussen inwoner en gemeente? Of tussen inwoners onderling?
- Kan iedereen in gelijke mate meedoen? Wat zou gedaan moeten worden om dit te garanderen?
- In hoeverre is er aandacht voor inclusiviteit? Kunnen alle Groningers in gelijke mate meedoen of juist niet meedoen aan dit project?

Rechtvaardigheid – Groningers mogen erop vertrouwen dat de gemeente kiest voor technische oplossingen die voor iedereen heilzaam zijn.

- In hoeverre is dit project laagdrempelig en waardevol voor alle Groningers?
- Welk risico is er dat het gebruik van de technologie stigmatiserend of discriminerend werkt?
- Welke groepen of individuen hebben meer baat bij dit project dan anderen? In hoeverre is dat te verantwoorden, en hoe?
- Als mensen verschillend worden behandeld door deze technologische oplossing, wat is daar dan de reden voor? Wat is de verantwoording?

Duurzaamheid – De gemeente kiest voor een oplossing die gunstig is voor de leefomgeving en het klimaat.

- Wat is de impact van het project op het klimaat, milieu, planten en dieren? Hoe komen we daar achter?
- In hoeverre draagt het project bij aan de energietransitie en circulaire samenleving?
- In hoeverre is de oplossingsrichting van het project duurzaam? Zijn er duurzamere alternatieven?
- In hoeverre heeft het project (ongewenste) neveneffecten voor duurzaamheid in de gemeente? Kunnen we die ondervangen, en zo ja hoe?

Het afwegingskader in de praktijk

Om een duidelijker indruk te geven van hoe zo'n afwegingskader in de praktijk zou kunnen werken, noemen wij hier een voorbeeld. Eerst wordt een casus of vraagstuk gekozen. Bij elke casus wordt een stakeholderanalyse gemaakt: wie wordt door de inzet van deze technologie geraakt? Het afwegingskader wordt vervolgens naast deze stakeholderanalyse gelegd. Per waarde wordt dan bekeken hoe een stakeholder wordt beïnvloed. Zo wordt gestructureerd nagedacht over de mogelijke impact van een technologie, en welke afwegingen daarbij belangrijk zijn. Zo inventariseren we welke waarden botsen, en waar bepaalde spanningen zitten. Per botsing kan dan nagedacht worden hoe je hier mee om kunt gaan.

Het ethisch team van de gemeente heeft bijvoorbeeld geoefend met een casus over bodycams. Deze casus hebben we 'geleend' van een andere gemeente, en was vooral bedoeld om samen te oefenen met deze gespreksmethode. We begonnen met het in kaart brengen van de stakeholders, of betrokkenen. Dat zijn in dit geval bijvoorbeeld:

- De boa's die de bodycam dragen en kunnen gebruiken
- Inwoners die op straat lopen
- De fabrikant van de bodycam
- Politie
- Ondernemers in de binnenstad
- Pers, journalisten
- Burgers / inwoners in algemene zin
- ...

Vervolgens wordt gekeken naar de belangrijkste betrokkenen, en keken per waarde wat de invloed is of zou kunnen zijn. We keken bijvoorbeeld naar gelijkwaardigheid. Bij deze waarde kijken we naar de machtsverhouding tussen inwoner en gemeente, en hoe die wordt beïnvloed door de nieuwe technologie. Voor inwoners geldt dat zij niet zelf kunnen beslissen wanneer de bodycam wordt aangezet (dit is aan de boa). Daarmee heeft de boa / gemeente meer macht gekregen over inwoners. Tegelijkertijd is de boa gebonden aan bepaalde regels, en mag hij/zij niet zomaar de bodycam aanzetten. Inwoners zijn niet gebonden aan dat soort regels. Zij kunnen altijd filmen met hun smartphone en kunnen dat delen op sociale media, ook wanneer een boa dat niet prettig vindt.

Autonomie is in dit geval ook een belangrijke waarde: het vermogen om vrij van invloed of dwang vrij en onbevangen je leven vorm te geven. De bodycam is in zekere zin een inbreuk op de autonomie van inwoners. Uit onderzoek blijkt namelijk dat mensen zich minder agressief gedragen wanneer ze weten dat ze gefilmd worden. Ze zijn dus minder vrij en autonoom door de bodycam, omdat ze beïnvloed worden door de angst om negatief in beeld gebracht te worden. In dit geval is de afweging hier duidelijk: deze inbreuk op de autonomie nemen we voor lief omdat we in dit geval de veiligheid van boa's belangrijker vinden. Om te voorkomen dat de inbreuk op autonomie te groot wordt, is het gebruik van de bodycams dus ook aan bepaalde regels gebonden.

Dit is een zeer verkorte weergave van deze oefencasus.